

Διερεύνηση των απόψεων Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής σε σχέση με την αξιοποίηση της μεθοδολογίας ενηλίκων στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε επιμορφωτικά προγράμματα

Explore the views physical education teachers in relation to the use of the methodology of adult education in training programmes

Ιωσήφ Φραγκούλης, Επίκουρος, Καθηγητής ΑΣΠΑΙΤΕ, Καθηγητής – Σύμβουλος ΕΑΠ, sfaka@otenet.gr

Κωνσταντίνος Χριστόπουλος, Προϊστάμενος εκπαιδευτικών θεμάτων Π.Ε. Αχαΐας, Msc, k_christ@otenet.gr

Iosif Frangoulis, As. Professor School of Pedagogical and Technological Education, Tutor Hellenic Open University, sfaka@otenet.gr

Konstantinos Christopoulos, Head of educational issues primary education Achaia, Msc, k_christ@otenet.gr

Abstract: In the present study investigated whether the methodology utilized in adult education participation physical education teachers of Achaia in training. In the first part of the paper analyzes the characteristics of adult learners, the conditions for effective learning, and obstacles encountered in the learning process. In the second part of the paper describes the methodology of the survey and presents the most important results obtained from its implementation. The thesis concludes by drawing conclusions on the use of the methodology in adult education training programs involved teachers of Physical Education of the Prefecture of Achaia.

Περίληψη: Στην παρούσα εργασία διερευνάται ο βαθμός αξιοποίησης της μεθοδολογίας εκπαίδευσης ενηλίκων στο πλαίσιο συμμετοχής των Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής του Νομού Αχαΐας, σε προγράμματα επιμόρφωσης. Στο πρώτο μέρος της εργασίας γίνεται ανάλυση των χαρακτηριστικών των ενηλίκων εκπαιδευομένων, των προϋποθέσεων αποτελεσματικής τους μάθησης, καθώς και των εμποδίων που αντιμετωπίζουν στη διαδικασία της μάθησης. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας περιγράφεται η μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας και παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα που προέκυψαν από την υλοποίηση της. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση συμπερασμάτων σχετικά με την αξιοποίηση της μεθοδολογίας εκπαίδευσης ενηλίκων στα επιμορφωτικά προγράμματα εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής του Νομού Αχαΐας.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαίδευση ενηλίκων, Χαρακτηριστικά ενηλίκων, Εμπόδια στη διαδικασία της μάθησης, Αξιοποίηση εμπειριών

Εισαγωγή

Οι νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην κοινωνία μας απαιτούν εργαζόμενους όχι μόνο ικανούς να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, αλλά ανθρώπους που να μπορούν να μαθαίνουν και να εξελίσσονται διαρκώς. Οι ραγδαίες εξελίξεις τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό-πολιτισμικό επίπεδο επιβάλουν την αδιάκοπη εξειδίκευση, την προσαρμογή της απασχόλησης στις νέες ανάγκες, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, καθώς και την προώθηση της ανάπτυξης. Τα προαναφερόμενα επιτυγχάνονται μέσα από διαρκή μαθησιακή διαδικασία, συστατικά στοιχεία της οποίας αποτελούν τόσο το κατάλληλο περιεχόμενο όσο και οι κατάλληλες μέθοδοι και τρόποι διδασκαλίας (Κόκκος, 1996).

Στις νέες αυτές συνθήκες απαιτείται αλλαγή στο ρόλο του εκπαιδευτικού με κύριο άξονα τη μετατόπιση του κέντρου βάρους από τη διδακτική διαδικασία παροχής γνώσεων, στην οργάνωση κατάλληλων περιβαλλόντων και διαδικασιών μάθησης, καθώς επίσης και στην καλλιέργεια της αυτενέργειας και των ικανοτήτων των μαθητών για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της εποχής. Για να μπορέσει ο εκπαιδευτικός να ανταποκριθεί με επιτυχία στις αυξημένες απαιτήσεις του ρόλου του, απαραίτητη είναι η συνεχής επιμόρφωσή του (Φραγκούλης & Ανάγνου, 2013).

Με τον όρο επιμόρφωση εκπαιδευτικών ορίζουμε το σύνολο των δραστηριοτήτων που αφορούν τον σχεδιασμό την υλοποίηση και την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων, με στόχο τη συμπλήρωση, τον εμπλουτισμό, τη βελτίωση, την αναβάθμιση, καθώς και την περαιτέρω ανάπτυξη των γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας (Παπαδάκης, κ.ά., 2003). Η επιμόρφωση συνδέεται με τη συμπληρωματική εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών αίροντας ανεπάρκειες και ελλείψεις της βασικής τους εκπαίδευσης (Φραγκούλης & Ανάγνου, 2013).

Για να είναι αποτελεσματική η επιμόρφωση απαραίτητο είναι να λαμβάνονται υπόψη τόσο από τους σχεδιαστές των επιμορφωτικών προγραμμάτων όσο και από τους επιμορφωτές το θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

1. Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευομένων

Η εκπαίδευση ενηλίκων ως κλάδος της παιδαγωγικής επιστήμης αποτελεί ένα επιστημονικό πεδίο, όπου η μαθησιακή δραστηριότητα εμπεριέχει την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων και την ενθάρρυνση του αυτοκαθορισμού τους με κατεύθυνση πάντα ένα συγκεκριμένο στόχο (Κόκκος, 2001).

Για την εξασφάλιση αποτελεσματικής μάθησης των ενηλίκων εκπαιδευομένων, είναι αναγκαίος ο προσδιορισμός των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους σε σχέση με τους ανηλίκους. Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας (Rogers, 1999; Κόκκος, 1998; Jarvis,

2004; Κόκκος, 2005), εντοπίστηκαν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά τα οποία διαφοροποιούν τη μάθηση ενηλίκων εκπαιδευομένων από των ανηλίκων:

- **Είναι εξ ορισμού ενήλικοι**

Ο τρόπος με τον οποίο εκπαιδεύονται οι ενήλικες, πρέπει να είναι προς την κατεύθυνση της αυτό-εκπλήρωσης, της προοπτικής και της αυτονομίας. Οι ενήλικες θέλουν να έχουν τον έλεγχο της ζωής τους, να συμμετέχουν στις διεργασίες λήψης των αποφάσεων και να έχουν ενεργητική συμμετοχή στη διαμόρφωση των καταστάσεων που τους αφορούν. Αντίστοιχα, στο πεδίο της εκπαίδευσης, επιθυμούν να ζητείται η γνώμη τους, να αντιμετωπίζονται ως υπεύθυνα άτομα, να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια ενός προγράμματος εκπαίδευσης και ορισμένες φορές να αντιπροτείνουν θέματα και μεθόδους, αν το περιεχόμενο του προγράμματος δεν αντιστοιχεί στις ανάγκες τους. Αρκετές φορές απειμπολούν την ενηλικιότητά τους και υιοθετούν παθητικό ρόλο, περιμένοντας να αντιμετωπιστούν ως παιδιά στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Rogers, 1999; Κόκκος, 2005).

- **Βρίσκονται σε μια διεργασία εξέλιξης**

Η ζωή τους βρίσκεται σε μια συνεχή εξέλιξη, πνευματική, συναισθηματική, σωματική, κοινωνική, με μόνη διαφορά το ρυθμό της αλλαγής αυτής από άτομο σε άτομο. Ο εκπαιδευτής πρέπει να λάβει υπόψη του αυτή την εξέλιξη, καθώς οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά σε αυτή τη δυναμική διεργασία. Οι εκπαιδευόμενοι βρίσκονται στο μέσο αυτής της διεργασίας ή στην αρχή ενός νέου σταδίου, το οποίο θα βασιστεί σε παλαιότερες αλλαγές και με τη σειρά του θα συμβάλει στην εξέλιξη και ανάπτυξη τους (Rogers, 1999).

- **Διαθέτουν γνώσεις και εμπειρίες**

Οι ενήλικοι διαθέτουν ευρύ φάσμα γνώσεων και εμπειριών οι οποίες απορρέουν από καταστάσεις της ενήλικης ζωής τους, όπως είναι οι επαγγελματικές τους δραστηριότητες, οι κοινωνικές τους ευθύνες, οι πολιτικοί τους ρόλοι, οι οικογενειακές τους σχέσεις, κ.α.. Κατά συνέπεια, έχουν ανάγκη το περιεχόμενο της εκπαίδευσης τους να συνδέεται με αυτές και να τις αξιοποιεί. Η απόρριψη της εμπειρίας συχνά εκλαμβάνεται από τον εκπαιδευόμενο ως προσωπική απόρριψη και οδηγεί σε αρνητικές αντιδράσεις στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Daines & Graham, 2006).

- **Συμμετέχουν στην εκπαίδευση με δεδομένες προθέσεις**

Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν στα εκπαιδευτικά προγράμματα θέλοντας να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες ανάγκες. Εκπαιδεύονται επειδή διαπιστώνουν ότι χρειάζονται γνώσεις και δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να ανταπεξέλθουν καλύτερα στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί.

Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχοντας συγκεκριμένες προσδοκίες από τη συμμετοχή τους σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, επιθυμούν την ικανοποίηση των μαθησιακών τους στόχων. Οι προσδοκίες αυτές βασίζονται κυρίως στην εμπειρία που είχαν από τα σχολικά τους χρόνια. Κάποιοι εξ αυτών περιμένουν αφομοίωση έτοιμων γνώσεων, άλλοι επιθυμούν ενεργητική συμμετοχή στη διεργασία της μάθησης, ενώ άλλοι, έχοντας χαμηλή αυτοεκτίμηση αμφιβάλλουν αν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις εκπαιδευτικές ανάγκες του προγράμματος (Rogers, 2001).

- **Έχουν διαμορφώσει προσωπικούς τρόπους μάθησης**

Κάθε ενήλικος εκπαιδευόμενος έχει διαμορφώσει το δικό του «μοντέλο» μάθησης καθώς έχει διαπιστώσει με το πέρασμα του χρόνου τι τον βοηθάει ώστε να μαθαίνει ευκολότερα, ταχύτερα και αποτελεσματικότερα. Ο τρόπος που μαθαίνει, εξαρτάται από τις ιδιαίτερες ικανότητες και εμπειρίες που διαθέτει, ενώ παρατηρούμε και διαφορετικό ρυθμό μάθησης μεταξύ των εκπαιδευομένων. Όλα τα παραπάνω, χρειάζεται να λαμβάνονται υπόψη σε μια ομάδα ενηλίκων εκπαιδευομένων, ώστε να χρησιμοποιείται κατά περίπτωση η κατάλληλη εκπαιδευτική μέθοδος και τεχνική που θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ατομικής και συλλογικής διεργασίας μάθησης (Κόκκος, 2006).

2. Προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης

Σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων για να υπάρξει αποτελεσματική μάθηση στους ενήλικες εκπαιδευόμενους, πρέπει να υπάρχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Η εκπαίδευση πρέπει να έχει εθελοντικό χαρακτήρα, αφού κάθε είδους πίεση για συμμετοχή σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα έχει αρνητικό αποτέλεσμα
- Η εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των εκπαιδευομένων
- Οι εκπαιδευτικοί στόχοι του προγράμματος πρέπει να διατυπώνονται με σαφήνεια στους εκπαιδευόμενους ώστε να διαπιστώνεται κατά πόσο ανταποκρίνονται στις προσδοκίες τους
- Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να είναι άψογα οργανωμένο σε όλα τα επίπεδα, (σχεδιασμός, εκπαιδευτική διαδικασία, υλοποίηση, αξιολόγηση)

- Απαραίτητο είναι να λαμβάνονται υπόψη οι προτιμώμενοι τρόποι μάθησης των ενηλίκων εκπαιδευομένων, καθώς χρειάζεται εξατομικευμένη προσέγγιση για τον τρόπο με τον οποίο κάθε εκπαιδευόμενος μαθαίνει καλύτερα
- Επίσης πρέπει να αξιοποιούνται οι προϋπάρχουσες γνώσεις και οι εμπειρίες των εκπαιδευομένων
- Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί η ενθάρρυνση της ενεργητικής συμμετοχής των εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη χρησιμοποίηση βιωματικών εκπαιδευτικών τεχνικών. Με τον τρόπο αυτό ευνοείται η ανάπτυξη κριτικού τρόπου σκέψης και η ευρετική πορεία προς τη γνώση
- Αναγκαία είναι η διερεύνηση των εμποδίων μάθησης που αντιμετωπίζουν οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι και να αναζητούνται οι τρόποι υπέρβασης τους
- Τέλος σημαντική είναι η δημιουργία μαθησιακού κλίματος το οποίο χαρακτηρίζεται από ουσιαστική επικοινωνία, πνεύμα συνεργασίας και αμοιβαίου σεβασμού (Κόκκος, 2006).

3. Εμπόδια μάθησης ενηλίκων

Η μάθηση στους ενήλικες δεν είναι μια διαδικασία που συμβαίνει αδιάκοπα και αβίαστα. Παρουσιάζονται συχνά εμπόδια που δεν επιτρέπουν στα άτομα να κατακτήσουν νέες γνώσεις, να αναπτύξουν νέες δεξιότητες ή να υιοθετήσουν νέες στάσεις, αξίες και συμπεριφορές (Rogers, 1999; Κόκκος, 2005; Λευθεριώτου, χ.χ.).

Τα εμπόδια στη μάθηση που αντιμετωπίζουν οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες:

- Στην κακή οργάνωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με συνέπεια να απορρέουν εμπόδια και φραγμοί από αυτά
- Στην κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι λόγω κοινωνικών υποχρεώσεων και καθηκόντων, άσχετα με την ύλη και το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος
- Εσωτερικά εμπόδια, που σχετίζονται με την προσωπικότητα των εκπαιδευομένων.

Πιο συγκεκριμένα, έχουμε εμπόδια που σχετίζονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις, εμπειρίες, στάσεις και αξίες, στις οποίες οι εκπαιδευόμενοι έχουν επενδύσει συναισθηματικά και αρνούνται ή δυσκολεύονται να προσεγγίσουν το καινούργιο αντικείμενο εκπαίδευσης. Επίσης έχουμε εμπόδια που απορρέουν από ψυχολογικούς παράγοντες, όπως έλλειψη αυτοπεποίθησης, φόβος αποτυχίας, γελοιοποίησης κ.α. (Rogers, 1999; Κόκκος, 2005; Λευθεριώτου, χ.χ.).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων η μαθησιακή διεργασία επηρεάζεται από ένα πλήθος παραγόντων που βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση με

διαφορετικά κάθε φορά αποτελέσματα. Τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων έχουν διττό ρόλο στη μαθησιακή πορεία, λειτουργώντας είτε ως καταλύτες για δημιουργική και αποτελεσματική μάθηση, είτε ως τροχοπέδη σε αυτή (Λευθεριώτου, χ.χ.).

4. Μεθοδολογία έρευνας

4.1 Σκοπός έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής για το κατά πόσο αξιοποιείται η μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων στα επιμορφωτικά προγράμματα που συμμετέχουν.

4.2 Στόχοι έρευνας

Η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών σε σχέση με το κατά πόσο λαμβάνονται υπόψη στα επιμορφωτικά προγράμματα που συμμετέχουν, τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων.

Η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών σε σχέση με το κατά πόσο λαμβάνονται υπόψη στα επιμορφωτικά προγράμματα που συμμετέχουν, οι αρχές και οι προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης των ενηλίκων εκπαιδευομένων.

Η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών, σε σχέση με το κατά πόσο λαμβάνονται υπόψη τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στη διεργασία της μάθησης οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι.

4.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής σε σχέση με την αξιοποίηση των χαρακτηριστικών των ενηλίκων εκπαιδευομένων στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε επιμορφωτικά προγράμματα εξαρτώνται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής σε σχέση με την αξιοποίηση των αρχών και προϋποθέσεων αποτελεσματικής μάθησης ενηλίκων εκπαιδευομένων στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε επιμορφωτικά προγράμματα εξαρτώνται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

4.4 Πληθυσμός – Δείγμα έρευνας

Ο πληθυσμός της ερευνάς μας αποτελείται από 262 εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής που υπηρετούν στην Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας. Αποστείλαμε μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας ερωτηματολόγια στις σχολικές μονάδες που υπηρετούν οι παραπάνω εκπαιδευτικοί και ζητήσαμε να τα συμπληρώσουν. Από τα ερωτηματολόγια που στείλαμε συμπληρώθηκαν και επεστράφησαν 126. Τα 126 άτομα που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας. Στο δείγμα της έρευνας μας δεν συμπεριελήφθησαν οι 5 εκπαιδευτικοί που απάντησαν στο πιλοτικό ερωτηματολόγιο.

4.5 Περιορισμοί έρευνας

Η έρευνα περιορίστηκε σε συγκεκριμένο δείγμα εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής του Νομού Αχαΐας, με αποτέλεσμα τα αποτελέσματά της να μην μπορούν να γενικευθούν για το σύνολο των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής σε όλη την επικράτεια.

4.6 Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Σχετικά με τη συλλογή των δεδομένων κατά την υλοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η πολυμεθοδική προσέγγιση, καθώς ενδείκνυται για έρευνες εκπαιδευτικού χαρακτήρα (Cohen, Manion, & Morrison, 2008). Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν για την εξέταση των ζητημάτων της εργασίας μας η μέθοδος του ερωτηματολογίου και η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης, καθώς αποτελούν πηγή βεβαιότητας για κάθε ερευνητή αναφορικά με τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων.

4.7 Στατιστική επεξεργασία

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος Statistical Package for Social Sciences (SPSS) έκδοση 16.0 για Windows για μονομεταβλητή και διμεταβλητή ανάλυση των αποτελεσμάτων. Στο πρώτο στάδιο της επεξεργασίας υπολογίστηκαν οι συχνότητες των απαντήσεων ανά θεματική κατηγορία και τα ποσοστά τους (%). Στη συνέχεια υπολογίστηκαν και συγκρίθηκαν οι μέσοι όροι των δημογραφικών στοιχείων και έγινε σύγκριση των μέσων όρων με χρήση της κατανομής Chi-square των κατηγορικών μεταβλητών.

Για τις αποφάσεις που πήραμε για τα θέματα σχετικά με τον πληθυσμό, βασιζόμενοι στις πληροφορίες που παίρνουμε από το δείγμα του Ν. Αχαΐας το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε στο $p < 0,05$.

5. Αποτελέσματα

5.1 Προφίλ δείγματος

Στην έρευνα συμμετείχαν 126 υποκείμενα, 82 άνδρες (65.1%) και 44 γυναίκες (34.9%) οι οποίοι υπηρετούν σε σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο Νομό Αχαΐας.

Πίνακας 1. Κατανομή δείγματος ως προς το φύλο

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό %
Άνδρες	82	65.1
Γυναίκες	44	34.9
Σύνολο	126	100.0

Όσον αφορά την κατανομή των εκπαιδευτικών σε σχέση με τα έτη διδασκαλίας στην εκπαίδευση, παρατηρούμε υψηλή συγκέντρωση στη μεσαία κλίμακα των 11-20 ετών (67.5%), 19 υποκείμενα (15.1%) είχαν από 1-10 έτη διδακτικής υπηρεσίας, ενώ 22 υποκείμενα (17.5%) είχαν από 21-30 έτη διδακτικής προϋπηρεσίας

Πίνακας 2. Κατανομή δείγματος ως προς τα έτη διδασκαλίας στη εκπαίδευση

Έτη διδασκαλίας	Συχνότητα	Ποσοστό %
0-10 έτη	19	15.1
11-20 έτη	85	67.5
21-30 έτη	22	17.5
Σύνολο	126	100.0

5.2 Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευομένων

Σε σχέση με το βαθμό στον οποίο λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές «οι επιμορφωτικές ανάγκες των ενηλίκων εκπαιδευομένων», από τα αποτελέσματα της έρευνας

διαπιστώνουμε ότι «Πάρα πολύ και πολύ» ανέφεραν 34 υποκείμενα (27,0%), «Αρκετά» ανέφεραν 59 υποκείμενα (46,8%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 33 υποκείμενα (26,2%).

Πίνακας 3. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές σας οι επιμορφωτικές σας ανάγκες

ΜΕΕ – Επιμορφωτικές ανάγκες	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	34	27.0
Αρκετά	59	46.8
Ελάχιστα - Καθόλου	33	26.2
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στα έτη διδασκαλίας και στις επιμορφωτικές ανάγκες, των υποκειμένων ($p=0,029$).

Όσον αφορά με τις απαντήσεις των υποκειμένων σε σχέση με το αν «λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές οι τρόποι μάθησης ως ενηλίκων εκπαιδευομένων», από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε τα ακόλουθα: «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 25 υποκείμενα (19,8%), «Αρκετά» ανέφεραν 66 υποκείμενα (52,4%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 35 υποκείμενα (27,8%)

Πίνακας 4. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές οι τρόποι μάθησης ως ενηλίκων εκπαιδευομένων

ΜΕΕ-Τρόποι μάθησης ενηλίκων	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	25	19.8
Αρκετά	66	52.4
Ελάχιστα - Καθόλου	35	27.8
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στα έτη διδασκαλίας και στους τρόπους μάθησης ως ενηλίκων εκπαιδευομένων ($p=0,004$).

Αναφορικά με τις απαντήσεις των υποκειμένων σχετικά με το αν «λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στη διαδικασία της μάθησης», από τα

αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε ότι «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 22 υποκείμενα (17,5%), «Αρκετά» ανέφεραν 63 υποκείμενα (50,0%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 41 υποκείμενα (32,5%).

Πίνακας 5. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τα εμπόδια που αντιμετωπίζετε στη διαδικασία της μάθησης

ΜΕΕ-Εμπόδια μάθησης ενηλίκων	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	22	17.5
Αρκετά	63	50.0
Ελάχιστα - Καθόλου	41	32.5
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων, τα έτη διδασκαλίας ($p=0,050$) και την έδρα του σχολείου ($p=0,001$).

Σχετικά με τις απαντήσεις των υποκειμένων ως προς το βαθμό σύμφωνα με τον οποίο «λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τα ιδιαίτερα μαθησιακά ενδιαφέροντα των επιμορφωμένων», από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε ότι Πάρα πολύ και Πολύ ανέφεραν 23 υποκείμενα (18,3%), Αρκετά ανέφεραν 36 υποκείμενα (28,6%), Ελάχιστα και Καθόλου δήλωσαν 67 υποκείμενα (53,1%).

Πίνακας 6. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τα ιδιαίτερα μαθησιακά ενδιαφέροντάς σας

ΜΕΕ-Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	23	18.3
Αρκετά	36	28.6
Ελάχιστα - Καθόλου	67	53.1
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων και την έδρα του σχολείου ($p=0,002$).

5.3 Αρχές και προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης ενηλίκων εκπαιδευομένων

Όσον αφορά τις απαντήσεις των υποκειμένων στην ερώτηση στο πλαίσιο συμμετοχής σας σε επιμορφωτικά προγράμματα «σε ποιό βαθμό λαμβάνεται υπόψη από τους επιμορφωτές ότι είστε εξ ορισμού ενήλικοι», από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε τα ακόλουθα: «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 57 υποκείμενα (45,2%), «Αρκετά» ανέφεραν 47 υποκείμενα (37,3%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 22 υποκείμενα (17,5%).

Πίνακας 7. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές χαρακτηριστικά όπως ότι είναι εξ ορισμού ενήλικοι

ΧΕΕ-Εξ ορισμού ενήλικες	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	57	45.2
Αρκετά	47	37.3
Ελάχιστα - Καθόλου	22	17.5
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων και την ηλικία ($p=0,049$).

Αναφορικά με τις απαντήσεις των υποκειμένων στην ερώτηση: «σε ποιο βαθμό λαμβάνεται υπόψη από τους επιμορφωτές ότι συμμετέχετε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα έχοντας δεδομένες προθέσεις», από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε ότι «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 51 υποκείμενα (40,5%), «Αρκετά» ανέφεραν 44 υποκείμενα (34,9%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 31 υποκείμενα (24,6%).

Πίνακας 8. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές χαρακτηριστικά όπως ότι συμμετέχετε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα έχοντας δεδομένες προθέσεις

ΧΕΕ-Έχουν δεδομένες προθέσεις	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	51	40.5
Αρκετά	44	34.9
Ελάχιστα - Καθόλου	31	24.6
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων το φύλο ($p=0,006$), καθώς και τον τύπο του σχολείου στο οποίο υπηρετούν ($p=0,038$).

Σε σχέση με τις απαντήσεις των υποκειμένων σε σχέση με το βαθμό σύμφωνα με τον οποίο «λαμβάνεται υπόψη από τους επιμορφωτές ότι συμμετέχετε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα έχοντας συγκεκριμένες προσδοκίες», «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 41 υποκείμενα (32,5%), «Αρκετά» ανέφεραν 49 υποκείμενα (38,9%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 36 υποκείμενα (28,6%).

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων και στα έτη διδασκαλίας ($p=0,05$).

Στην ερώτηση σχετικά με το βαθμό «αξιοποίησης των προϋπάρχων εμπειριών των εκπαιδευομένων στα προγράμματα επιμόρφωσης», «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 33 υποκείμενα (26,2%), «Αρκετά» ανέφεραν 54 υποκείμενα (42,9%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 39 υποκείμενα (30,9%).

Πίνακας 9. Κατανομή του δείγματος σε σχέση με το βαθμό που αξιοποιείται από τους επιμορφωτές η προϋπάρχουσα εμπειρία των εκπαιδευομένων

ΑΜΕ-Προϋπάρχουσα εμπειρία	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ - Πολύ	33	26.2
Αρκετά	54	42.9
Ελάχιστα - Καθόλου	39	30.9
Σύνολο	126	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων και στην έδρα του σχολείου ($p=0,005$).

Όσον αφορά τις απαντήσεις των υποκειμένων στην ερώτηση «σε ποιό βαθμό λαμβάνεται υπόψη από τους επιμορφωτές η επιθυμία σας για ενεργό συμμετοχή στη διεργασία της μάθησης», διαπιστώνουμε ότι «Πάρα πολύ και Πολύ» ανέφεραν 43 υποκείμενα (34,1%), «Αρκετά» ανέφεραν 52 υποκείμενα (41,3%), «Ελάχιστα και Καθόλου» δήλωσαν 31 υποκείμενα (24,6%).

Από τη διμεταβλητή ανάλυση, με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 , στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε ανάμεσα στις απαντήσεις των υποκειμένων και στην έδρα του σχολείου ($p=0,05$).

Συμπεράσματα

Από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι σε όχι ικανοποιητικό βαθμό λαμβάνονται υπόψη από τους εκπαιδευτές τους οι επιμορφωτικές τους ανάγκες, κάτι που αποτελεί βασική προϋπόθεση για τον επιτυχή σχεδιασμό και την υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων (Καραλής, 2005).

Οι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής θεωρούν στην πλειοψηφία τους ότι δεν λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τους οι τρόποι μάθησης που ο κάθε εκπαιδευόμενος έχει διαμορφώσει με το πέρασμα του χρόνου κάτι που είναι απαραίτητο και που οδηγεί στην αποτελεσματικότερη υλοποίηση των επιμορφωτικών προγραμμάτων (Rogers, 2002).

Από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι σε μικρό βαθμό λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενοι στη διαδικασία της μάθησης, καθώς οι υπεύθυνοι σχεδιασμού των επιμορφωτικών προγραμμάτων δεν τα λαμβάνουν υπόψη τους. Η κατανόηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε επιμορφωτικά προγράμματα συμβάλλει στην επιτυχή υλοποίηση των προγραμμάτων, καθώς και στην επίτευξη των στόχων τους.

Καθώς η πορεία των ενηλίκων εκπαιδευομένων προς τη μάθηση συναντά πλήθος εμποδίων, θα πρέπει να δοθεί η απαραίτητη προσοχή στα εμπόδια μάθησης κατά τη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης των επιμορφωτικών προγραμμάτων, καθώς σε διαφορετική περίπτωση διακυβεύεται η αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διεργασίας (Κόκκος, 2005).

Από τις απαντήσεις των υποκειμένων διαπιστώσαμε ότι σε μεγάλο βαθμό δεν λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τους τα ιδιαίτερα μαθησιακά τους ενδιαφέροντα. Η προαναφερόμενη άποψη ερμηνεύεται αν λάβουμε υπόψη μας ότι κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη στοιχεία, όπως το περιεχόμενο της μάθησης να συνδέεται με τα άμεσα ενδιαφέροντα των εκπαιδευομένων, τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες καθώς και τις ανάγκες τους (Κόκκος, 2005).

Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι σε μικρό βαθμό λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τους ότι τα άτομα που συμμετέχουν στα προγράμματα είναι ενήλικα και πρέπει να συμμετέχουν στη διαμόρφωση του προγράμματος. Οι συμμετέχοντες επιθυμούν να ζητείται η γνώμη τους, να αντιμετωπίζονται ως υπεύθυνα άτομα, να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια ενός προγράμματος εκπαίδευσης και ορισμένες φορές να αντιπροτείνουν θέματα και μεθόδους, αν το περιεχόμενο τους προγράμματος δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους. Ο τρόπος με τον οποίο εκπαιδεύουμε ενήλικους πρέπει να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της αυτο-εκπλήρωσης, της προοπτικής και της αυτονομίας (Rogers, 1999).

Οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι σε μικρό βαθμό λαμβάνονται υπόψη από τους επιμορφωτές τους ότι έρχονται στην εκπαιδευτική διαδικασία έχοντας δεδομένες προθέσεις. Οι προθέσεις αυτές των εκπαιδευομένων, είτε στηρίζονται σε κάποια αόριστη αίσθηση

ανάγκης, είτε στην επιθυμία τους να αντιμετωπίσουν κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα ή να μάθουν συγκεκριμένη δεξιότητα ώστε να ανταπεξέλθουν στους κοινωνικούς ή επαγγελματικούς τους ρόλους (Rogers, 1999).

Από τις απαντήσεις των υποκειμένων διαπιστώσαμε ότι σε μικρό βαθμό λαμβάνεται υπόψη από τους εκπαιδευτές τους ότι συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχοντας συγκεκριμένες προσδοκίες. Οι εκπαιδευτές χρειάζεται να διερευνήσουν σε αρχικό στάδιο τις προσδοκίες του κάθε εκπαιδευόμενου καθώς θα έχουν διαφορετικές επιπτώσεις στην εργασία τους μέσα στην ομάδα (Rogers, 1999).

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε ότι οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι σε πολύ μικρό βαθμό λαμβάνεται υπόψη από τους επιμορφωτές τους οι γνώσεις και εμπειρίες που διαθέτουν σαν απόρροια καταστάσεων της ενήλικης ζωής τους, κατά τη διαδικασία υλοποίησης των επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Η αξιοποίηση των εμπειριών των ενηλίκων εκπαιδευομένων στη μαθησιακή διεργασία αποτελεί μια από τις βασικές συνιστώσες του τρόπου μάθησης των ενηλίκων. Οι προηγούμενες εμπειρίες, όταν αξιοποιηθούν κατάλληλα γίνονται αφετηρία για την νέα μάθηση (Κόκκος, 2005).

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι σε όχι ικανοποιητικό βαθμό λαμβάνεται υπόψη από τους επιμορφωτές τους η επιθυμία τους για ενεργό συμμετοχή στη διεργασία της μάθησης.

Οι ενήλικες επιθυμούν και επιδιώκουν, τη χειραφέτηση, τον αυτοκαθορισμό και την ενεργητική συμμετοχή στη διαμόρφωση των καταστάσεων που τους αφορούν. Επιθυμούν να συμμετέχουν στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και γενικότερα στην εκπαιδευτική διαδικασία, να αντιμετωπίζονται ως υπεύθυνα άτομα, να ζητείται η γνώμη τους και να μην αντιμετωπίζονται όπως οι ανήλικοι μαθητές (Λευθεριώτου, χ.χ.). Επομένως είναι σκόπιμο, οι εκπαιδευτές να ενθαρρύνουν σταδιακά την ανάληψη πρωτοβουλιών και να υποκινούν την ενεργητική συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία (Κόκκος, 2005).

Βιβλιογραφία

- Cohen, L. Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (Σ. Κυρανάκης, Μ. Ματράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρα, Μ. Φιλοπούλου, Μτφρ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Daines, J., Daines, C. & Graham, B. (2006). *Adult Learning Adult Teaching*. Wales, Welsh Academic Press.
- Tiedao, Z. (2002). Reorienting Teachers as Lifelong Learners. A Personal Account for Experiential Learning Programs. In Medel-Añonuevo, C. (Eds.), *Integrating*

Lifelong Learning Perspectives, Hamburg, Unesco, Institute for Education (pp. 302-306).

- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση: Θεωρία και πράξη*. (Α. Μανιάτη, Μτφρ). Αθήνα: Μεταίχμιο
- Κόκκος, Α. (1996). *Να αναπτύξουμε τις κοινωνικές ικανότητες: Για ποιο λόγο και με ποιον τρόπο*. Στο Θ. Καραλής, Σ. Παπαδάκης, Ι. Φραγκούλης (επιμ). Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Εκπαίδευση Ενηλίκων και Κοινωνικές Δεξιότητες. Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Κόκκος, Α. & Λιοναράκης, Α. (1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων*. Τόμος Β. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κόκκος, Α. (2001). *Η ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων στα προγράμματα της δια βίου εκπαίδευσης*. Στο Ν. Πετρουλάκης, Σ. Νικόδημος, Κ. Χάρης (επιμ). Πρακτικά του Θ' Διεθνούς Παιδαγωγικού Συνεδρίου. Αθήνα: Ατραπός.
- Κόκκος, Α. (2005). Χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων και προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης. Στο *Μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων: Θεωρητικό πλαίσιο και προϋποθέσεις μάθησης* (σ. 97-128). Τόμος Α. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κόκκος, Α. (2006). Χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων και προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης. Στο *Πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών: Εκπαιδευτικό υλικό για τους εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης* (σ. 87-113). Τόμος Ι. Αθήνα: Ε.Κε.Πς.
- Λευθεριώτου, Π. (χ.χ.). *Η Εκπαιδευτική διεργασία στην εκπαίδευση ενηλίκων*. Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Ανακτήθηκε Οκτώβριος 15, 2013 από: <http://www.pkm.gov.gr/inst/nath/gallery/files/nele.pdf>
- Παπαδάκης, Χ. Βελισσάριος, Β. Φραγκούλης, Γ. (2003). *Η Επιμόρφωση και Μετεκπαίδευση των Εκπαιδευτικών στην Κοινωνία της Πληροφορίας με την Αξιοποίηση των Μεθόδων της Ανοικτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ανοικτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*, (σ. 558-571). Αθήνα: Προπομπός.
- Rogers, J. (2001). *Adults learning*. Maidenhead-Berkshire, Open University Press, McGraw-Hill Education.
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Φραγκούλης, Ι., & Ανάγνου, Ε. (2013). Απόψεις εκπαιδευτικών σε σχέση με την αξιοποίηση βιωματικών συμμετοχικών εκπαιδευτικών τεχνικών στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε επιμορφωτικά προγράμματα. *Εκπαιδευτικός Κύκλος*, (υπό δημοσίευση).